

Sloboda prejavu v kontexte ochrany súdnej moci[1]

Freedom of speech in the context of the protection of judicial power

JUDr. Andrea Erdősová, PhD.

**Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Ústav medzinárodného a
európskeho práva**

Anotácia

Príspevok pojednáva o hraniciach slobody prejavu vo vzťahu k súdnej moci, osobitne ku kritike súdnych rozhodnutí ako aj predstaviteľov súdnej moci. Na pozadí štrasburskej judikatúry, ale aj vnútroštátnej výkladovej praxe ilustruje hlavnú triádu delimitačných kritérií- kto, čo a koho kritizuje a na nich vysvetľuje prípustné hranice slobody prejavu.

Annotation

This contribution deals with the limits of freedom of expression in relation to judicial power, especially criticism towards court decisions as well as judges. In the light of Strasbourg case law, as well as national decisional interpretation, this paper illustrates the main triad of delimitation criterias – who criticizes, what and who is criticized and explains the permissible limits of freedom of expression.

Kľúčové slová

súd, rozhodnutie, kritika, sloboda prejavu, sudcovská etika

Key words

court, decision, criticism, freedom of speech, judiciary ethics

I. Kritika z pohľadu nezávislosti súdnej moci

Kritika súdnej moci je nesporne zložkou slobody prejavu^[2], no ocitá sa v značnom napätí, ak do balansovania garancií základných práv pristupuje snaha chrániť nezávislosť a suverenitu súdnej moci. Vzniká tak potenciál proti sebe stojacich práv, kde na jednej strane je sloboda prejavu súčasťou nielen politickej diskusie ale aj slobody slova v širšom význame, kým na druhej strane tejto dichotómie je potreba chrániť jednak osoby sudcov ako verejných činiteľov pred difamáciou, znížením ich vážnosti a nezávislého postavenia, čo *ad personam*, ale aj *ad rem* – vo vzťahu k samotným súdnym rozhodnutiam, môže výrazne ovplyvňovať podstatu sudcovskej nezávislosti.

Treba potom rozlišovať, z akého zdroja pochádza tento kriticismus a aká je jeho podstata. V prvej línii je otázka pôvodu kritiky veľmi krehkou, ak pochádza práve z jedného zo zdrojov trojdelenia moci. Prvok politicizmu je v tomto kontexte vhodné pričítať tak zdroju legislatívnej, exekutívnej moci, ako aj kritiky od moci súdnej, pretože všetky môžu pôsobiť proti nezávislosti *per se*. Ak potom hovoríme o podstate kritiky, nie je vždy nutné rozlíšiť, či pramení z rodokmeňu právnikov ako profesionálneho zdroja kritiky (niekedy s väčšou či menšou mierou skutočne vecnej a odbornej debaty) alebo od súkromných osôb, novinárov, prípadne ide o istú formu celospoločenskej diskusie.^[3]

V druhej línii treba odlišne pristupovať k problematike, ak sa za spoločenským diskurzom nad súdnymi rozhodnutiami skrýva politický tlak neustálej kontroly a prehnaného kriticismu, ktoré môžu mať zmrazujúci efekt na prácu súdnej moci. Okrem toho, práve sudcovia, viazaní etickým kódexom^[4] ale aj podstatou svojej funkcie, majú obmedzené možnosti obrany voči týmto útokom.

„Často sa zdôrazňuje, že kritika súdnej moci je forma politického prejavu, a preto požíva široký stupeň právnej ochrany. Na druhej strane argument „politickým prejavom“ nie je akceptovaný vo všetkých jurisdikciách, pretože percepčia role a dôležitosti súdov sa rôzni v jednotlivých krajinách. Ako pripomína Barendt správne; „je jednoduchšie pre spoločnosť, ktorá plne akceptuje politickú rolu súdnictva, tolerovať aj zneužívanie kriticismu voči nej.“^[5]

Na druhej strane, kontrola rozhodnutí súdnej moci zo strany tlače má určitý politický kontext, ako to uviedol aj Európsky súd pre ľudské práva (ďalej aj „ESĽP“ alebo „Súd“) v rozhodnutí **Prager a Oberschlick v. Rakúsko**: *„Tlač hrá rozhodujúcu úlohu v právnom štáte. Napriek tomu, nemôže prekročiť určité dané hranice, ktoré sú inter alia, ochrana povesti iných, napriek tomu má povinnosť poskytovať – spôsobom, ktorý je v súlade s jej zodpovednosťou a povinnosťami – informácie a myšlienky týkajúce sa politických otázok a iných záležitostí verejného záujmu.“^[6]*

To nepochybne zahŕňa otázky týkajúce sa fungovania systému súdnej moci, inštitútov, ktoré sú nevyhnutné pre každú demokratickú spoločnosť. Tlač je jedným z prostriedkov, pomocou ktorých môžu politici a verejná mienka vykonávať kontrolu nad výkonom neľahkých úloh súdnej moci, v súlade s cieľmi, ktoré sú im zverené. Je však potrebné zohľadniť osobitnú úlohu súdnictva v spoločnosti. Ako záruka spravodlivosti, ktorá je základnou hodnotou právneho štátu, musí mať dôveru verejnosti, ak má byť úspešná pri plnení svojich povinností. Musí byť preto chránená pred nepodloženými útokmi najmä vo svetle skutočnosti, že sudcovia majú povinnosť diskretnosti, ktorá im neumožňuje reagovať.^[7]

Dôkazom tohto regulatívu správania sudcov je aj vo vnútroštátnej proveniencii článok III ods. 7 Zásad sudcovskej etiky, podľa ktorého *sudca neposkytuje žiadne verejné vyjadrenia, ktoré by mohli mať*

podstatnejší vplyv na výsledok prejednávanych vecí, na spravodlivý proces alebo pojednávanie, a tak vo verejnosti vyvolať dojem, že je zaujatý a neobjektívny. Netýka sa to právoplatne skončených vecí. ^[8]

Je zrejmé, že v prípadoch, ak kritika má silný potenciál vytvárať takto tlak na výsledok samotného rozhodnutia, je aj Súd citlivejší a menej tolerantný vo vzťahu k otázkam prijateľnosti kritiky, bez ohľadu na iné skutočnosti, ktoré ju sprevádzajú. Analogicky tomu, ak sa sudca samotný vyjadrí v konaní vo veci, ktorá ešte nie je právoplatne skončená, popri iných aspektoch porušenia sudcovskej nezávislosti a nestrannosti, ide *více versa* taktiež o neprijateľné konanie, ktoré znižuje vážnosť a dôveryhodnosť súdnej moci. Vedno s tým možno tiež usudzovať o seba-diskreditácii, čoho prirodzeným dôsledkom je aj následná forma prípadných disciplinárnych opatrení alebo iných právnych postupov. ^[9]

Nepochybne, sudca má nielen vytvárať dojem nezávislosti a nestrannosti, ale aj materiálne napĺňať tieto atribúty, hoci nie je bez záujmu verejnosti, predovšetkým účastníkov konania, akými úvahami sa pri rozhodovaní spravoval; napokon tie sú súčasťou zverejňovaných súdnych rozhodnutí, z ktorých argumentácie by to malo byť zrejmé. Pritom ale „(...) *treba pripomenúť rozdiel medzi právom na verejné súdne konanie a právom na slobodu prejavu. Kým význam prvého z nich spočíva v tom, že súdnictvo je pod verejnou kontrolou v záujme ochrany účastníkov konania, tak význam druhého je v informovaní verejnosti o priebehu súdneho konania, čo, samozrejme, nemusí byť v záujme účastníkov konania. Vyvážiť tieto dva do určitej miery protichodné záujmy treba v záujme práv účastníkov konania, ktoré sú spojené s ich právom na súkromie. Výnimkou môže byť ale informovanie o súdnych procesoch verejne známych osôb a ak ide o taký obsah súdneho konania, ktorý by mal byť vo verejnom záujme prístupný širšej verejnosti.*“ ^[10]

Treba zdôrazniť, že súdne rozhodnutie nemožno vonkoncom izolovať od vplyvu samosudcovského alebo senátneho pôsobenia, od faktoru osobného, profesijného vplyvu ich tvorcov. Ak sa potom kritika v širšom vznáša na celkové ich osobnostné pôsobenie, rozhodne máme za to, že tu vystupujú ako verejní činitelia a verejnosť má právo pýtať a má právo pýtať sa a obdržať informácie o ich vystupovaní nielen v súdnej sieni, ale aj na verejnosti, ak toto konanie vplýva na vnímanie statusu, vážnosti a dôstojnosti predstaviteľov súdnej moci.

II. Kritika z pohľadu postavenia funkcie sudcu

Pokiaľ ide o verejne činnú osobu **sudcu**, ... „*Potreba vymedzenia miery prípadnej kritiky u sudcu ako verejne činné osoby je ďaleko intenzívnejšia ako u iných verejne činných osôb vzhľadom na jeho špecifické postavenie v systéme orgánov verejnej moci, ktoré je do istej miery odlišné od iných verejne činných osôb, najmä preto, že sudca pri výkone súdnej moci zasahuje významným spôsobom do právneho postavenie fyzických osôb a právnických osôb, zakladá ich práva a určuje povinnosti. Pri prekročení dovolených limitov prípustnej kritiky by táto kritika mohla negatívne vplývať aj na prijímanie všetkých (mnohých) rozhodnutí súdov očami širšej, nielen dotknutej verejnosti.*“ ^[11]

Pritom je ale dôležité rozhraničenie postavenia sudcu, pretože podľa prevládajúcich názorov, je ich postavenie v inej kategórii ako pri predstaviteľoch verejnej služby, porovnávajú pozíciu prokurátorov alebo príslušníkov polície. Podľa D. Kosařa to ale sťažka možno konštatovať v prípade, ak ide o sudcov ústavného súdu, ktorí rozhodujú morálne citlivé a často politicky determinované otázky, uskutočňujú

abstraktnú kontrolu ústavnosti, čím sa dostávajú do postavenia porovnateľného politikom, azda s výnimkou menšej miery akceptovateľného zásahu do oblasti ich súkromného života. ^[12]

A môžeme súhlasiť s jeho algoritmom gradácie prípustnosti čoraz väčšieho stupňa kriticismu, čím postupujeme vyššie súdnymi inštanciami. ^[13]

Na druhej strane, kontinuum štátnych alebo verejných funkcií či profesií nemá vo výkladovej praxi ESĽP vymedzenia, ktoré by podporovali túto hierarchiu, podľa ktorej by sme mohli určiť že napríklad poslanec parlamentu musí titulom svojej funkcie tolerovať širšie hranice kritiky ako je to povedzme u poslanca miestneho zastupiteľstva. Takéto vnútorné členenie *a minori ad maius* nevyplýva ani zo systému hierarchie súdov, napriek tomu ale môžeme s D. Kosaňom súhlasiť, ak hovorí o tejto gradácii. Dôvody by sme postavili na celkom jednoduchom argumente, ktorý nevychádza z kariérnych východísk postavenia sudcu, ale je postavený na úlohe a povahe súdnych rozhodnutí. Platí pri nich, že čím postupujeme vyššie súdnymi inštanciami, tým by súdne rozhodnutia mali nadobúdať väčšiu mieru záväznosti, mali by sa dotýkať čoraz závažnejších otázok právneho významu a tým by aj mali pôsobiť doktrínálne presvedčivejšie voči rozhodnutiam nižších súdov. Súd alebo sudca, ktorý takéto rozhodnutia prijíma, potom zásadne musí čeliť väčšej miere ostrážitosti verejnosti, novinárov, politikov, a to tak obsahu rozhodnutí, zákonnosti priebehu konania ako aj ku garanciám nezávislosti a nestrannosti, ktoré sa viažu jeho osobu.

Na druhej strane ESĽP i.a. v prípade **Hrico v. Slovensko** ^[14] nepovažoval za primerané chrániť osobnosť sudcu v takom rozsahu, aby pripustil zásah do práva na slobodu prejavu. Pozadie prípadu osvetľuje iná kauza Feldek v. Slovensko, prerokúvaná pred ESĽP, ktorej vnútroštátny priebeh bol kritizovaný zo strany týždenníka Domino efekt (predchodca týždenníka Domino fórum-poznámka autorky) vedeného sťažovateľom Andrejom Hricom. Tento útok v podobe uverejneného článku sa týkal troch rozsudkov sudcu Štefanka za jeho rozhodovanie v prípade Slobodník v. Feldek. Sudca Štefanko podal následne žalobu na ochranu osobnosti, na základe ktorej súd konštatoval porušenie práv žalobcu. V reakcii na to podal pán Hrico sťažnosť na ESĽP pre porušenie jeho práva na slobodu prejavu.

Pri rozhodovaní vzal štrasburský súd do úvahy aj okolnosti namietaného článku-všeobecne, teda že označenie rozsudku, ktorý mal byť v osobe sudcu Š. „právnou fraškou“- bolo nesporne silné. Článok o. i. poukazoval na to, že sudca Š. bol priamo zodpovedný za rozsudok, ktorý bol však prijatý v senáte troch sudcov. ESĽP pripomenul, že v tomto kontexte, sudca Š. predsedal odvolaciemu senátu a mal preto zodpovednosť za vydanie rozsudku. Vyjadrenie Krajského súdu, ktoré sa v štrasburskom rozsudku spomína, sa odvoláva na judikatúru ESĽP. Podľa nej hranice prijateľného kriticismu sú širšie vo vzťahu k sudcovi, ktorý vstúpi do politického života. Ďalej, ochrana článku 10 sa nevzťahuje iba na názory, ktoré môžu šokovať alebo urážať, ale novinárska sloboda pokrýva aj istý stupeň zveličenia. Navyše v celom článku išlo o jediné spomínané vyjadrenie tohto druhu. Účelom predmetných tvrdení nebolo preto urážať, ponížiť alebo diskreditovať kritizovanú osobu. Podstatné bolo aj to, že súdne konanie, ktorého sa kritizovaný sudca zúčastnil a ktoré bolo témou komentárov v predmetnom článku, sa významne týkalo všeobecného záujmu politickej debaty.

Z týchto dôvodov ESĽP konštatoval, že slovenské súdy porušili princípy zakotvené v ustanovení článku 10 Dohovoru a dôvody, ktoré uviedli na ospravedlnenie uskutočneného zásahu, nemožno považovať za postačujúce. Na tejto pozícii sťažovateľa nemení nič ani relatívne nízka suma, ktorú musel sťažovateľ ako žalovaný v rámci vnútroštátneho konania zaplatiť žalobcovi.

Pritom však možno brať do úvahy, že kritika sudcov zahŕňa tak kritiku osoby (*ad hominem*), ako aj kritiku súdneho rozhodnutia (*ad rem*). Pre oba typy platia čiastočne odlišné pravidlá.^[15] V nadväznosti na to, pokiaľ je kritika zameraná na rozsudok súdu, tak je sloboda prejavu vysoká, pokiaľ je terčom kritiky jednotlivý sudca, treba rozlišovať medzi kritikou zasahujúcou profesijnú sféru a kritikou zasahujúcou súkromný život.

Prvá z nich má pochopiteľne nižšiu citlivosť voči intenzite slovného zásahu a pokiaľ ide o súkromný život sudcu, je rozhodne pod menším drobnohľadom ako v prípade privátnej sféry politika.

V istom období bola právnická obec zamestnaná úvahami nad nemajetkovou ujmu v kontexte *ad libitum* vysokých súm priznávaných ako tieto náhrady za zásah do osobnostných práv predovšetkým politikov a sudcov, *a contrario* oveľa nižším sumám, prisudzovaným titulom doživotných následkov na zdraví alebo spôsobenej smrti. Táto téma oživa potom opakovanie v súvislosti so žalobami a sťažnosťami a periodicitou ich využívania niektorými sudcami.

D. Kosař v tejto súvislosti poukazuje na to, že akýkoľvek spor, týkajúci sa kritiky sudcov, vedie nevyhnutne k tomu, že súdiť bude opäť sudca, ktorý zrejme nebude príliš naklonený ku kritike kolegu, preto „sudcovia by mali byť obzvlášť zdržanliví pri iniciovaní žalôb na ochranu osobnosti.“ Prinajmenšom sú predmetné rozhodnutia vnímané ako podozrivé, ak v konkrétnostiach nie sú skutočne aj svedectvom stavovskej lojality. Nazdávame sa, že tento faktor zaiste treba brať do úvahy, no nemá rovnako všeobecnú platnosť. Možno to azda prirovnáť k znaleckej výpovedi lekára, ktorý má posúdiť profesionálne konanie kolegu lekára a neraz podať expertný posudok tam, kde ani medicínska veda nedáva jednoznačnú odpoveď.^[16] Rovnako ako v prípade konania o ochrane osobnosti sudcu neostáva iné, než sa s istou ostražitosťou napokon spoliehať na profesionálnu česť jednotlivca.

III. Kritika z hľadiska práva na informácie

Jednou z úloh tlače je i prinášať informácie o priebehu súdneho konania, ktoré za predpokladu, že nepresahujú stanovené hranice, prispievajú k verejnosti konania. „(...) **Nielenže tlač má povinnosť takéto informácie rozširovať, ale i verejnosť má právo ich prijímať.**“^[17] Aj týmto spôsobom sa uskutočňuje kontrola súdnej moci.

V kontexte práva na informácie, J. Vozár et al. odkazujú na bohatú anabázu rozhodnutí Ústavného súdu SR, ktoré priznávajú sudcovi, ktorý vedie pojednávanie, právo rozhodovať o tom, či je možno vyhotovovať obrazové záznamy, obrazové prenosy alebo zvukové prenosy, pričom právo na vyhotovenie zvukového záznamu zo súdneho pojednávania takémuto povoľovaciemu procesu nepodlieha.^[18]

Dlžní komplexnosti pre porovnanie uvádzame aj obsahovo protichodné rozhodnutie Najvyššieho súdu SR rozhodujúceho ako disciplinárny súd v súvislosti s disciplinárnym previnením sudcu, ktorý nedovolil zástupcovi vedľajšieho účastníka konania zachytiť priebeh pojednávania na diktafón.^[19] Za pozornosť pritom stojí argumentácia Najvyššieho súdu v predmetnej veci: : „(...) je nepochybné, že v danom prípade došlo k stretu dvoch zákonných práv účastníkov konania (a to práva na informácie a práva na ochranu súkromia, keďže na pojednávaní sa prejednávali otázky týkajúce sa zdravotného stavu druhého účastníka konania- pozn. autorov) a sudca mal nespochybniteľnú zákonnú možnosť/povinnosť (§1, 2

a 116 Občianskeho súdneho poriadku) rozhodnúť o tomto strete, vykonával jednoznačne svoju rozhodovaciu právomoc, ktorá nemôže byť disciplinárnym previnením, ako sa mu to kladie za vinu.“ ^[20]

Domnievame sa, že pokiaľ sudca, proti ktorému sa viedlo disciplinárne konanie, považoval za potrebné účinne chrániť súkromie účastníkov konania, jeho postup by bol konformný so zákonnou ochranou práva na súkromie iba v prípade, ak by bol verejnosť vylúčil po celú dobu alebo časť priebehu pojednávania (§ 116 ods. 3 alebo 4 primerane vtedy platného zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok) a príslušnej etape trvania obmedzenia by zodpovedali aj následné reštrikcie práva na informácie, uplatnené voči novinárom ako reprezentantom verejnosti.

Obsah informácií o súdnom konaní musí rešpektovať predovšetkým princíp prezumpcie nevinu a nemal by ovplyvňovať výsledok súdneho rozhodovania. Vo veci **Worm v. Rakúsko** Súd konštatoval, že správy a komentáre o súdnych konaniach prispievajú k ich poznaniu a sú kompatibilné s požiadavkou verejnosti súdneho konania, ak neprekročia hranice dané záujmom na riadnom výkone spravodlivosti. V tomto prípade ich novinár prekročil, pretože konštatoval vinu obžalovaného ešte pred konečným verdiktom súdu, čo porušilo princíp prezumpcie nevinu, ale mohlo mať vplyv aj na obsah súdneho rozhodnutia. ^[21] V aspekte problematiky uverejňovania súdnych rozhodnutí na internete má táto skutočnosť vplyv na sprístupňovanie informácií a poznatkov o stave konania a rozhodovania súdov pri neprávoplatne skončených veciach. To je napokon spoločné kritérium vzťahujúce sa na kritiku súdnej moci ako aj komentovanie rozsudkov zo strany sudcov, ako sme už v úvode spomínali.

IV. Kritika ako prostriedok zvyšovania kvality súdnych rozhodnutí

Na druhej strane nemožno sa proti kritike ako takej vymedziť absolútne s tendenciou brániť tak nedotknuteľnosť sudcov a nezávislosť súdnej moci. Vecná kritika slúži k zvyšovaniu úrovne rozhodovania, kvality súdnych rozhodnutí a osobitne zo strany právnika môže potenciovať lepšiu kontrolu garancií spravodlivého súdneho konania.

V prípade **Rodriguez Ravelo v. Španielsko** išlo o vyjadrenia, ktoré advokát použil v písomnom podaní a ktoré obsahovali hodnotiace úsudky týkajúce sa osoby sudkyne odsudzujúcej jej správanie. Sťažovateľ namietal, že bol odsúdený na základe dôvodov, ktoré predstavovali neprimeraný zásah do jeho výkonu práva slobodne sa vyjadrovať v rámci svojich profesionálnych povinností. Súd rozhodol, že došlo k porušeniu článku 10 (sloboda prejavu). Je pravda, že vznesenie obvinenia, ako aj odsúdenie žalobcu boli uskutočnené na základe zákona, pričom zásah do výkonu práva na slobodu prejavu sledoval legitímny cieľ ochrany dobrého mena a práv okresného sudcu a zachovania autority a nestrannosti súdnictva. ESĽP však dospel k záveru, že odsúdenie žalobcu v trestnom konaní **mohlo mať zmrazujúci účinok na právnikov**, ktorí sú ustanovení, aby obhajovali práva svojich klientov. Španielske trestné súdy preto nedokázali dosiahnuť spravodlivú rovnováhu medzi potrebou zachovať právomoc súdnictva a potrebou chrániť slobodu prejavu. **Trest uložený advokátovi teda nebol primeraný sledovanému legitímnemu cieľu, a preto nebol v demokratickej spoločnosti nevyhnutný.** ^[22]

V podobnom režime posudzoval štrasburský súd aj prípad **Morice proti Francúzsku**, v ktorom bol francúzsky právnik trestne a civilno-právne potrestaný za ohováranie, ktorého sa mal dopustiť kritikou vznesenou na adresu dvoch sudcov, ktorú uverejnil v článku v poprednom denníku. V tomto článku sa

opakovalo, čo bolo obsahom listu od pána Moriciho ministrovi spravodlivosti, v ktorom požadoval začatie správneho konania a vyšetrovania vo vzťahu ku správaniu sudcov a na druhej strane pripomienky adresované novinárovi za predmetné výroky, ktoré použil v článku. Pánovi Morice-ovi bola udelená pokuta a povinnosť náhrady nemajetkovej ujmy, ako aj strpieť uverejnenie vyhlásenia v príslušnom denníku.

Rozsudkom z 23. apríla 2015 prijatým jednomyseľne, dospel ESĽP k záveru o porušení článku 10 Dohovoru. Predovšetkým ESĽP uviedol, že pán Morice použil vyjadrenia, ktoré mali podobu hodnotiacich úsudkov, a ktoré sa opierali o dostatočný faktický základ. Jeho slová sa zaoberali predmetom všeobecného záujmu, a to fungovaním spravodlivosti a vývojom prípadu, ktorý bol riešený s vysokou mierou mediálneho záujmu. Význam rozsudku leží teda na zvážení dostupnej judikatúry ESĽP, týkajúcej sa slobody prejavu právnikov, pričom sa rozlišuje, či sú vyjadrenia vznesené v rámci pojednávacej miestnosti alebo mimo nej. Význam tu spočíva aj v tom, ako sa vyslovil ESĽP, že „**právnici majú osobitné postavenie a úlohy v systéme organizácie súdnej moci a nemôžu byť v tomto posudzovaní na rovnakej úrovni ako novinári. Ich postavenie a úloha v súdnych konaniach sú celkom odlišné. Novinári majú úlohu nestranne a v súlade s ich povinnosťami a zodpovednosťou informovať o myšlienkach a všetkých záležitostiach verejného záujmu, vrátane tých, ktoré sa vzťahujú na chod súdnej moci. Právnici, v rámci ich pôsobnosti, vystupujú v súdnom systéme a sú priamo zahrnutí do jeho fungovania a zastupovania strany v spore.**”

Ten význam tiež spočíva v tom, že „právnik by mal byť schopný upriamiť pozornosť verejnosti na prípadné zneužitie súdneho systému; justícia môže mať prospech z konštruktívnej kritiky“. Napokon, treba rozlišovať medzi sudcami, ktorí sú limitovaní osobitným poslaním súdnej moci v spoločnosti a právnikmi všeobecne: „prejav sudcu, na rozdiel od iných právnikov, je uskutočnený ako vyjadrenie objektívneho hodnotenia, ktorý sa dotýka nielen osoby vyjadrujúcej tak svoje stanovisko a jeho/jej prostredníctvom aj celého súdneho systému, ktorý reprezentuje. Právnici všeobecne hovoria tak len vo svojom vlastnom mene alebo v mene svojho klienta.“ Európsky súd pre ľudské práva však zdôrazňuje, že „správne fungovanie súdov by nebolo možné bez uvedomelých vzťahov založených na vzájomnom rešpekte medzi rôznymi predstaviteľmi systému súdnictva, v popredí ktorého sú sudcovia a právnici všeobecne“.^[23]

Naproti tomu v prípade **Fuchs v. Nemecko**, išlo o nemeckého právnika, disciplinárne a trestne odsúdeného za urážku znalca v odbore informatiky, ktorej sa dopustil v písomných vyjadreniach adresovaných súdu vo veci obžaloby. Právnik zastupoval klienta, obvineného za prechovávanie detskej pornografie, pričom namietal, že znalec navrhnutý obžalobou na odhalenie súborov dát, ktorý zložil prísahu, skôr, než začal vykonávať svoje povinnosti pred súdnymi orgánmi, mohol manipulovať so spismi, aby získal dôkazy požadované prokuratúrou. Znalec podal sťažnosť za ohováranie a pán Fuchs bol odsúdený na zaplatenie pokuty.

Následne disciplinárna komisia právnikov pokarhala pána Fuchsa a uložila mu pokutu za to, že nesplnil svoju povinnosť konať v súlade so svojimi profesijnými povinnosťami a svedomito tak, ako si to zaslúži jeho profesia. Jednomyseľným rozhodnutím z 27. januára 2015, ESĽP prehlásil sťažnosť za zjavne neprijateľnú a tým neprípustnú. Sankcie, ktoré boli uložené pánovi Fuchsovi mohli byť považované za zásah do jeho práva na slobodu prejavu, ale boli uložené na základe zákonných dôvodov (trestný zákon

a príslušný stavovský predpis), sledovali legitímny záujem (ochrana povesti a práv osôb pod prísahou) a boli nevyhnutné v demokratickej spoločnosti.

ESĽP rozhodol, že pán Fuchs **nemôže v mene obhajoby záujmov svojho klienta vo všeobecnosti naznačovať, že expert sfalšoval dôkazy. Okrem toho predmetné pripomienky neobsahovali žiadnu objektívnu kritiku práce ustanoveného znalca v súdnom konaní, ich cieľom bolo všeobecne poškodiť jeho prácu a vyhlásiť jeho závery za nepoužiteľné. Preto neboli legitímne ani z hľadiska obhajoby záujmov klienta. Navyše neboli prednesené na verejnosti. ESĽP nakoniec nepovažuje pokuty uložené v rámci trestného a disciplinárneho konania za neprimerané.**

Ide o vôbec prvý prípad, v ktorom ESĽP rozhodol v súvislosti s výzvou advokáta na preskúmanie bezúhonnosti ustanoveného znalca pod prísahou. Podľa Súdu, ustanovení znalci „**musia mať možnosť vykonávať svoje povinnosti v podmienkach bez neprimeraného narušenia ich práce, ak majú úspešne plniť svoje úlohy. Preto môže byť potrebné chrániť ich v rámci výkonu ich činnosti pred útočnými a neopodstatnenými verbálnymi útokmi**“, ESĽP týmto nemal za cieľ zamedziť kritike práce znalcov, ale dať jej určité vopred stanovené primerané hranice.^[24]

Účelom je, aby celkový priebeh súdneho konania, nielen formálne, ale aj naplnením účelu procesných pravidiel, bol dôstojný. Ako to napokon konštatoval aj v rozhodnutí **Veraart v. Holandsko**, „osobitná povaha právnej profesie má podstatný vplyv na konanie na verejnosti, ktoré musí byť diskrétné, čestné a dôstojné“.^[25]

Nech sú už prostriedky obhajoby akejkoľvek podstaty, treba vyvodiť z rozhodovacej činnosti Súdu, že sú posudzované vo svetle kritiky konštruktívnej, pričom sa dôraz kladie na súbor viacerých kritérií primeranosti. Príkladom môže byť rozhodnutie vo veci **Schöpfer v. Švajčiarsko**, v ktorom išlo o právniku, kritizujúceho priebeh trestného konania. Ešte skôr, ako vzniesol sťažnosť, ktorej bolo čiastočne vyhovené, zvolal tlačovú konferenciu s odôvodnením, že je to jeho posledná možnosť. Súdu sa preto aj suma pokuty, ktorá bola sťažovateľovi uložená, javila celkovo ako primeraná sankcia v rozsahu voľnej úvahy štátu (margin of appreciation). Navyše Súd kládol pritom dôraz na viaceré okolnosti prípadu, medzi nimi najmä tón kritiky, miesto, kde bola kritika vyslovená (tlačová konferencia, medializovaná kritika), pozíciu sťažovateľa, označenie, že novinári sú jeho poslednou nádejou, ale aj fakt, že išlo o neprávoplatne skončenú vec, teda kritika sa vzťahovala na konanie, ktoré ešte stále prebiehalo.^[26]

V. Záver

Záverom možno konštatovať, že štrasburský systém súdnej kontroly nechce neprimerane obmedzovať kritiku, aj keď ide o súdnu moc, ktorá musí byť nezávislá a nestranná. Avšak pre informácie týkajúce sa prebiehajúceho súdneho konania musia automaticky platiť prísnejšie pravidlá, než v iných oblastiach slobody prejavu. Protekcionizmus vo vzťahu k týmto konaniam však nesúvisí len s potrebou zachovania presumpcie neviny podľa článku 6 ods. 2 Dohovoru. Rolu tu hrá aj ovplyvňovanie výsledkov súdneho konania zo strany médií, postavenie obžalovaného, ale aj zachovanie nezávislého rozhodovania vo veci, čo platí všeobecne, nielen na trestné konania. Potenciálne najnebezpečnejšia je pritom kritika v médiách, ale predsa je potrebné posudzovať vznesenú kritiku cez optiku triády- koho sa týka, kto kritizuje a čo je kritizované.^[27]

Garancie vecnej kritiky pritom treba zachovávať v každom prípade tak vo vzťahu ku námietkam vzneseným *ad rem*, ako aj *ad hominem*. Platí zároveň, že záujem na zachovaní nezávislosti a dôstojnosti súdneho konania musí pôsobiť aj v opačnom garde, aby sa ani samotní predstavitelia súdnej moci nepričinili svojimi výrokmí v súdnej sieni i mimo nej k zníženiu vážnosti a záruk spravodlivého súdneho konania.

Použité informačné zdroje:**Publikácie:**

- Kosař, D. Freedom of Speech and permissible degree of criticism of judges in the jurisprudence of the European Court of Human Rights and the U.S.courts. Budapest: 2007. Central European University, p. 25
- KOSAŘ, D. Kritika soudců: mýty a polopravdy. Jurisprudence, Praha: Wolters Kluwer, 2010, XIX, č. 5, s. 3-10. ISSN 1802-3843
- SVÁK, J.: Ústavnoprávny rozmer zverejňovania súdnych rozhodnutí na internete, Justičná revue, 55, 2003, č. 3, s. 239 – 245
- Vozár, J. et al.: Tlačový zákon. Komentár. 1. Vydanie. Praha: C.H. Beck, 2009, 273 s. ISBN 978-80-7400-169-7, 237 s.

Právne predpisy, dokumenty a súdne rozhodnutia:

- Dohovor o ochrane základných práv a slobôd v platnom znení, podpísaný v Ríme 4.11.1950, nadobudol platnosť 3.9.1953
- Odporúčanie CM/Rec(2010/12) Výboru ministrov Rady Európy členským štátom o sudcoch: nezávislosť, efektívnosť a zodpovednosť
- Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústavy Slovenskej republiky
- Zákon č. 385/2000 Z.z. o sudcoch a prísediach v platnom znení
- Zásady sudcovskej etiky, prijaté Súdnou radou v Košiciach dňa 17.12.2015, zverejnené online, [cit. 11/02/18], dostupné: http://www.sudnarada.gov.sk/data/files/680_zasady-sudcovskej-etiky.pdf
- nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 13. decembra 2007, sp. zn. **II ÚS 261/06**
- nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 10. januára 2013, sp. zn. **ÚS 472/2012**
- rozhodnutie Najvyššieho súdu SR vo veci **2 Ds 7/04**

- Výročná správa Súdnej rady Slovenskej republiky 2005, s. 113-120
- **Castells proti Španielsku z 23. apríla 1992**, séria A číslo 236
- **Feldek v. Slovakia**, rozsudok z **12. júla 2001**, č. sťažnosti 29032/95
- **Frankovicz v. Poľsko**, rozsudok zo **16. decembra 2008**, č. sťažnosti 53025/99
- **Fuchs v. Nemecko**, rozsudok z **19. februára 2015**, č. sťažnosti 29222/11 a 64345/11
- **Hrico v. Slovensko**, rozsudok z **20. júla 2004**, sťažnosť č. 49418/99
- **Jersild v. Dánsko z 23. septembra 1994**, č. sťažnosti 15890/89
- **Morice v. Francúzsko**, rozsudok z **23. apríla 2015**, č. sťažnosti 29369/10
- **Observer a Guardian v. Spojené kráľovstvo z 26. novembra 1991**, č. sťažnosti 13585/88
- **Prager a Oberschlick v. Rakúsko z 26. apríla 1995**, č. sťažnosti 1594/90, ods. 34
- **Rodriguez Ravelo v. Španielsko**, rozsudok z **12. januára 2016**, č. sťažnosti 48074/10
- **Schöpfer v. Švajčiarsko**, rozsudok z **20. mája 1998**, č. sťažnosti 25405/94
- **Veraart v. Holandsko**, rozhodnutie z **30. novembra 2006**, č. sťažnosti 10807/04
- **Worm v. Rakúsko**, rozsudok z **27. augusta 1997**, sťažnosť č. 83/1996/702/894

Poznámky pod čiarou

[1] Tento príspevok je podporovaný Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-16-0588

[2] Sloboda prejavu zakotvená v článku 26 ods. 2 ústavného zákona č. 460/1992 Zb. Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“ v príslušnom gramatickom tvare), čl. 10 Dohovoru o ochrane základných práv a slobôd v platnom znení, podpísaný v Ríme 4.11.1950, nadobudol platnosť 3.9.1953 (ďalej len „Dohovor“ v príslušnom gramatickom tvare)

[3] „Aj vyjadrenia týkajúce sa osoby sudcu môžu byť súčasťou politickej diskusie, a to predovšetkým s prihliadnutím na subjekt, ktorý inkriminovaný výrok týkajúci sa osoby sudcu predniesol (v posudzovanom prípade sťažovateľ ako politik — primátor mesta, t. j. volený zástupca obyvateľov mesta), ako aj na to, čoho bol inkriminovaný prejav súčasťou v širšom kontexte (v posudzovanom prípade politickej diskusie o veciach verejného záujmu na zasadnutí mestského zastupiteľstva).“ (Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 472/2012 z 10. januára 2013)

[4] Zásady sudcovskej etiky, prijaté Súdnu radou v Košiciach dňa 17.12.2015, zverejnené online, [cit. 11/02/18], dostupné: http://www.sudnarada.gov.sk/data/files/680_zasady-sudcovskej-etiky.pdf

[5] Kosař, D. *Freedom of Speech and permissible degree of criticism of judges in the jurisprudence of the European Court of Human Rights and the U.S. courts*. Budapest: 2007. Central European University., cit. podľa: Barendt, E. 1985. *Freedom of speech*. Oxford [Oxfordshire]: Clarendon Press

[6] pozri mutatis mutandis rozsudok **Castells proti Španielsku** z 23. apríla 1992, séria A číslo 236, s. 23, odsek 43

[7] K tomu pozri **Prager a Oberschlick v. Rakúsko** z 26. apríla 1995, č. sťažnosti 1594/90, ods. 34

[8] Zásady sudcovskej etiky, prijaté Súdnu radou v Košiciach dňa 17.12.2015, zverejnené online, [cit. 11/02/18], dostupné: http://www.sudnarada.gov.sk/data/files/680_zasady-sudcovskej-etiky.pdf

[9] K tomu pozri i.a. TASR: Hovoril, že Kiska by mal skončiť, napokon končí samotný sudca, Hospodárske noviny online, [uverejnené 11/1/18], dostupné na: <https://slovensko.hnonline.sk/1835265-hovoril-ze-kiska-by-mal-skoncit-napokon-konci-samotny-sudca>;

pozri tiež podmienky i.a. § 116 ods. 1 b), ako aj všeobecné podmienky § 17 zákona č. 385/2000 Z.z. o sudcoch a príslušných v platnom znení, ako aj Odporúčanie CM/Rec(2010/12) Výboru ministrov Rady Európy členským štátom o sudcoch: nezávislosť, efektívnosť a zodpovednosť

[10] SVÁK, J.: *Ústavnoprávny rozmer zverejňovania súdnych rozhodnutí na internete*, Justičná revue, 55, 2003, č. 3, s. 239 – 245

[11] nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 13. decembra 2007, sp. zn. **II ÚS 261/06**

[12] Kosař, D. *Freedom of Speech and permissible degree of criticism of judges in the jurisprudence of the European Court of Human Rights and the U.S. courts*. Budapest: 2007. Central European University, p. 25

[13] Ibidem, p. 27

[14] **Hrico v. Slovensko**, rozsudok z **20. júla 2004**, sťažnosť č. 49418/99, ods. 46-49, tiež s odkazom na prípad Feldek v. Slovenská republika, ods. 81

[15] KOSAŘ, D. *Kritika soudců: mýty a polopravdy*. Jurisprudence, Praha: Wolters Kluwer, 2010, XIX, č. 5, s. 3-10. ISSN 1802-3843

[16] K tomu pozri i.a. rozhodnutie vo veci **Frankovicz v. Poľsko**, č. sťažnosti 53025/99, rozsudok zo **16. decembra 2008**, ktoré sa týkalo kritiky konania- liečebného postupu kolegu – lekára, spadajúcej pod ochranu čl. 10 Dohovoru

[17] **Observer a Guardian v. Spojené kráľovstvo** z **26. novembra 1991**, č. sťažnosti 13585/88, odsek 59; **Jersild v. Dánsko** z **23. septembra 1994**, č. sťažnosti 15890/89, odsek 31

[18] Vozár, J. et al.: *Tlačový zákon*. Komentár. 1. Vydanie. Praha: C.H. Beck, 2009, 273 s. ISBN 978-80-7400-169-7, s. 35 a nasl.

[19] rozhodnutie Najvyššieho súdu SR vo veci **2 Ds 7/04**, Výročná správa Súdnej rady Slovenskej republiky 2005, s. 113-120, uvádzané podľa Vozár, J. et al.: *Tlačový zákon*. Komentár. 1. Vydanie. Praha: C.H. Beck, 2009, 273 s. ISBN 978-80-7400-169-7, ss. 36, 37

[20] rozhodnutie Najvyššieho súdu SR vo veci **2 Ds 7/04**, Výročná správa Súdnej rady Slovenskej republiky 2005, s. 113-120, uvádzané podľa Vozár, J. et al.: *Tlačový zákon*. Komentár. 1. Vydanie. Praha: C.H. Beck, 2009, 273 s. ISBN 978-80-7400-169-7, ss. 36, 37

[\[21\]](#) **Worm v. Rakúsko**, rozsudok z **27. augusta 1997**, sťažnosť č. 83/1996/702/894

[\[22\]](#) **Rodriguez Ravelo v. Španielsko**, rozsudok z **12. januára 2016**, č. sťažnosti 48074/10

[\[23\]](#) **Morice v. Francúzsko**, rozsudok z **23. apríla 2015**, č. sťažnosti 29369/10

[\[24\]](#) **Fuchs v. Nemecko**, rozsudok z **19. februára 2015**, č. sťažnosti 29222/11 a 64345/11

[\[25\]](#) **Veraart v. Holandsko**, rozhodnutie z 30. novembra 2006, č. sťažnosti 10807/04, ods. 51

[\[26\]](#) **Schöpfer v. Švajčiarsko**, rozsudok z **20. mája 1998**, č. sťažnosti 25405/94, ods. 34

[\[27\]](#) Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. *Evropská úmluva o lidských právech*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 1062